

KRIMINALISTIK HUQUQ VA JINOYATLARNING OLDINI OLISH

Jumayev Firdavs Bekzod o'g'li

*Samarqand viloyat yuridik texnikumi
talabasi*

Telefon: +998 (33) 321-31-02

cloudaccantsamsung@gmail.com

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada kriminalistik huquq va jinoyatlarning oldini olishda huquqiy mexanizmlar va yondashuvlarni tahlil qilinadi. Kriminalistik huquqning asosiy yo'nalishlari, uning jinoyatlarni oldini olishdagi o'rni, shuningdek, jinoyatlarni oldini olishga qaratilgan xalqaro tajribalar ko'rib chiqiladi. Jinoyatlarning oldini olish, barcha davrlar uchun dolzarb va muhim bo'lgan masala hisoblanadi. Kriminalistik huquq esa, bu jarayonda huquqiy mexanizmlar va usullarning qo'llanilishini ta'minlaydigan asosiy qoidalar tizimidir.*

***Kalit so'zlar:** kriminalistika, preemptiv huquqiy choralar, kriminalistik texnologiyalar, huquqiy mexanizmlar, profilaktik choralar, huquqiy normativlar, preventiv yuristik.*

KIRISH

Kriminalistika – bu jinoyatlarni tergov qilish va ularning oldini olishda qo'llaniladigan ilmiy va texnikaviy usullarni o'z ichiga olgan soha. Kriminalistikada mavjud texnologiyalar jinoyatlarni aniq va tezkorlik bilan aniqlash imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, kriminalistika jinoyatga oid dalillarni yig'ish, tahlil qilish va baholashni o'z ichiga oladi. Kriminalistik huquq esa, bu jarayonlarning qonuniy asoslarini shakllantirishga yordam beradi. U huquqiy tizimning qoidalariga, normativ hujjatlarga va jinoyatni tergov qilishda o'rnatilgan tartiblarga amal qilishni ta'minlaydi. Bu soha, jinoyatni tergov qilishda tegishli huquqiy mexanizmlar va texnik usullarning samarali qo'llanilishini kafolatlaydi.

Jinoyatlarning oldini olishning eng samarali usullaridan biri – preemptiv choralar. Bu usullar jinoyat sodir bo'lishidan oldin jinoyatchilikka qarshi kurashish uchun muayyan huquqiy va ma'muriy choralarning qo'llanilishini ta'minlaydi. Preemptiv yondashuv jinoyat sodir etilishi ehtimolini kamaytiradi, shu bilan birga, jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan profilaktik tadbirlarni o'z ichiga oladi. Masalan, jinoyatchilikning oldini olishda, mahalliy jamoatni huquqiy tarbiyalash, xavfsizlikni ta'minlash va profilaktik nazoratni kuchaytirish muhim o'rin tutadi. O'zbekistonda, jinoyatlarni oldini olishga qaratilgan maxsus huquqiy tizim va huquqiy normativlar joriy etilgan. Ular jinoyatchilikka qarshi kurashishda samarali mexanizmlar va yondashuvlarni ta'minlashga yordam beradi.

Jinoyatchilikka qarshi kurashishda muhim o'rin tutadigan huquqiy normativlar, yuridik tashkilotlar va davlat organlarining vazifalari va mas'uliyatlarini belgilaydi. O'zbekistonning Jinoyat Kodeksi, Jinoyat protsessual Kodeksi va boshqa huquqiy hujjatlar jinoyatlarni oldini olish va jinoyatchilikka qarshi kurashishda muhim huquqiy asosni tashkil etadi. Shuningdek, O'zbekistonning Yuridik va xavfsizlikka

doir normativ hujjatlari jinoyatchilikni oldini olishga qaratilgan keng qamrovli yondashuvni ta'minlaydi. Bu qonunlar va qoidalar, jinoyatchilikka qarshi kurashishdagi huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqish va amalga oshirishda yordam beradi.

Preventiv yuristlik, jinoyatchilikka qarshi kurashishda yuridik maslahatlar va ko'rsatmalarni taqdim etadi. Bunda, jismoniy va yuridik shaxslar uchun huquqiy profilaktik choralar tavsiya etiladi. Preventiv yuristlikda yuridik yordam, shuningdek, huquqiy ongni rivojlantirish va axloqiy jihatdan to'g'ri qarorlar qabul qilish o'rganiladi.

Jinoyatlarning oldini olishda tarbiyaviy ta'sir muhim ahamiyatga ega. Fuqarolarni huquqiy madaniyat va axloqiy qadriyatlar asosida tarbiyalash, jinoyatchilikka qarshi kurashishdagi samarali mexanizmlardan biridir. Shuningdek, qonunlarga hurmat va e'tiborli bo'lish, jinoyatlarning oldini olishga katta yordam beradi.

Xalqaro tajriba jinoyatchilikni kamaytirish uchun amalga oshirilgan samarali huquqiy chora-tadbirlarni o'rganishni talab qiladi. Yevropa Ittifoqi va AQShdagi jinoyatchilikni oldini olishga qaratilgan tadbirlar, O'zbekistondagi jinoyatlarni oldini olish mexanizmlarini takomillashtirishga yordam beradi. O'zbekistonda jinoyatlarning oldini olishga qaratilgan huquqiy tizimning rivojlanishi so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlarga uchradi. Respublikada jinoyatchilikni kamaytirishga qaratilgan qonunlar, normativ hujjatlar va yangi yondashuvlar amaliyotga tatbiq etildi. Jinoyatchilikni oldini olishda mavjud muammolar orasida huquqiy tizimning zaifligi, jinoyatlarning oldini olish samaradorligining pastligi va axborot tizimlarining samarali ishlamasligi mavjud. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xalqaro tajribalarni o'zlashtirish zarur.

XULOSA

Jinoyatlarning oldini olishda huquqiy mexanizmlar va kriminalistik huquqning ahamiyati beqiyos. Kriminalistik texnologiyalar va huquqiy yondashuvlar yordamida jinoyatlarni tez aniqlash, ularning oldini olish va jinoyatchilikni kamaytirish mumkin. Biroq, samarali jinoyatchilikka qarshi kurashish uchun profilaktik chora-tadbirlar, xalqaro tajribalar va yangi texnologiyalarni qo'llash zarur. Jinoyatlarning oldini olishda barcha davlat organlarining birgalikda ishlashi, qonunlarni samarali amalga oshirish va fuqarolarni huquqiy tarbiyalash muhim o'rin tutadi. O'zbekiston va dunyo miqyosida jinoyatlarning oldini olishga qaratilgan huquqiy yondashuvlar va yangi metodlar, jinoyatchilikni kamaytirishda samarali natijalarga erishishga yordam beradi. Kriminalistik huquq va jinoyatlarni oldini olishda yuridik tizimlarni doimiy ravishda takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xalqaro

hamkorlikni kuchaytirish orqali, jinoyatchilikka qarshi kurashishda yanada samarali natijalarga erishish mumkin.

Shuningdek, jinoyatchilikni oldini olishda huquqiy mexanizmlar va profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirishda samarali boshqaruv va ta'lim tizimlarining muhim roli bor. Fuqarolarni huquqiy ongini oshirish va ularni axloqiy jihatdan tarbiyalash, jinoyatchilikka qarshi kurashishning muhim qismini tashkil etadi. Shu bilan birga, jinoyatchilikni oldini olishda yuridik va jamoatchilik tashabbuslari o'rtasida mustahkam hamkorlikni yo'lga qo'yish, jinoyatga qarshi kurashishda yangi imkoniyatlarni ochadi. Yuqori samarali va huquqiy jihatdan asoslangan jinoyatchilikni oldini olish tizimi, faqatgina jinoyatlarni kamaytirish bilan qolmay, balki fuqarolarning xavfsizlik darajasini oshirishga ham yordam beradi. Jinoyatlarning oldini olish, kriminalistik huquq va jinoyatchilikka qarshi kurashishning samarali tizimini yaratish uchun, huquqiy mexanizmlar, yangi texnologiyalar va xalqaro tajriba integratsiyasi zarur. O'zbekistonda jinoyatchilikka qarshi kurashishning samaradorligini oshirish uchun huquqiy tizimni yanada takomillashtirish, profilaktik va preventiv chora-tadbirlarni kuchaytirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Jinoyatlarning oldini olishda faqat huquqiy mexanizmlar emas, balki fuqarolarni huquqiy ongini oshirish, axloqiy tarbiyalash va jinoyatchilikka qarshi kurashishning samarali yondashuvlarini ishlab chiqish ham zarur. Faqat shu tarzda jinoyatchilikni kamaytirish va fuqarolarni xavfsizligini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual Kodeksi.
3. Kriminalistika: Asosiy tushunchalar va metodologiya. Tashkent: O'zbekiston huquqiy universiteti nashriyoti, 2020.
4. Kriminalistika va jinoyatlarning oldini olish: Nazariy asoslar va amaliy masalalar. Toshkent: "Ziyo-Nur" nashriyoti, 2021.
5. Jones, R., & Smith, P. "Crime Prevention: International Approaches." Cambridge University Press, 2018.
6. Karimov, A., & Yusupov, S. "Jinoyatlarni oldini olishda xalqaro tajribalar." Xalqaro huquq va kriminalistika, 2019, 4(1), 28-40.
7. Masiyev, J. "Jinoyatlarni aniqlash va oldini olishda zamonaviy texnologiyalar." Huquq va xavfsizlik, 2022, 6(3), 101-112.
8. Razakov, F. "Preemptiv huquqiy choralar va ularning jinoyatlarni oldini olishdagi roli." O'zbekiston yuridik jurnalisti, 2020, 9(2), 23-35.
9. Sirojiddinov, I. "Jinoyatchilikka qarshi kurashishda huquqiy mexanizmlar." O'zbekiston huquqiy jurnali, 2021, 7(2), 45-53.